

§ 24.

Kdorkoli le količkaj pazljivo pregleda naš ljudsko-šolski zakon z istodobnimi dodatnimi naredbami vred, mora priznati, da so to delo ustvarili pristni idealisti, ki so verovali v napredek človeštva in so smatrali ta zakon za najnужnejšo potrebo in za največji blagor. Priznati se jim mora, da so bili poštenjaki, ki so se z vneto lotili tega svetega dela ter so ga vestno izvršili po svojem najboljšem prepričanju; zato so pa tudi ustvarili lepo, popolno in uglajeno celoto, ki jo še danes imenujemo biser avstrijskih zakonov.

A kar se tako rado pripeti idealistom, se je zgodilo tudi ustvariteljem našega šolstva: sodili in merili so druge po sebi, a so se pri tem bridko varali.

Ker so sami hrepeneli po večji naobrazbi in ker so sami uvideli, da more le temeljitejša in obsežnejša naobrazba privedi narode do blaginje, moči in ugleda, so mislili, da čutijo in žele in da bodo čutili in želeli ravno tako vsaj takozvani odločilni činitelji, in niti sanjalo se jim ni o »prijateljih ljudstva«, ki bi ovirali ljudstvo na poti do boljše omike. »Prijatelji ljudstva«, ki zadržujejo ljudstvo v temi nevednosti, da ga lože gulijo, so bili tem poštenjakom nepoznane zveri.

A ne samo od merodajnih činiteljev, temveč tudi od ljudstva samega so pričakovali navdušenja za novo šolo in so v tej svoji nadeji ustvarili nekoliko določb, ki danes tuintam kot prave coklje zavirajo uspešni šolski pouk.

Kako imenitna naredba bi bili n. p. krajni šolski sveti, ko bi si narod želel dobrih šol! Koliko dobrega bi mogli člani krajnih šolskih svetov storiti, kako bi lahko podpirali učitelja pri uredbi šol, pri šolskem obisku itd. ko bi bili sami navdušeni prijatelji napredka in ko bi imeli od svojih volilcev naročilo, da morajo z vsemi močmi skrbeti za dobre šole!

Take idealne krajne šolske svete so si v duhu ustvarili gotovo tudi osnovatelji našega šolstva; A kakšne karikature so te marsikje danes! Koga volijo v krajni šolski svet? Po mnogih krajih le tistega, ki učitelju in šoli najbolj nasprotuje, in zgodi se le prerado, da ima učitelj namesto svojih podpornikov in prijateljev le zavirane in sovražnike v tej korporaciji. V smislu veljavnih določb bi moral krajni šolski svet v imenu staršev paziti in skrbeti, da bi bili otroci deležni vseh dobrot šolskega zakona, da bi si učitelji ne mogli lahko miselno olajševati svoje naporene naloge, a danes mora navadno učitelj napeti vse strune, da brani zakonite določbe proti tem varuhom in braniteljem zakona. Kje bi bilo naše šolstvo, če bi ga ne branilo učiteljstvo, temveč bi njega oskrbo prepuščalo po zakonu za to poklicanim činiteljem! Ko bi bili naši odlični zakonodajalci naprej videli te tožne razmere, bi bili gotovo sprejeli drugačne določbe v svoje odredbe. —

Nekaj sličnega vidimo pri § 24. šolskega in učnega reda z dne 20. avgusta 1870.: Telesna kazen je brezpogojno izključena iz šole. Kako lepo se to bere in kolika prijaznost do mladine in do človeštva sploh nam sije iz teh kratkih besed! Človeka, bitja po božji podobi, gospodarja vsega stvarjenja, naj ne tepemo: on ima svobodno voljo in razum, naj ga vladamo in odgojujemo z razumom in srcem. Kako visoko se stavi tukaj človek nad žival! Kako idealno vzgojo otrok določajo te besede!

A tudi neučitelj se mora vprašati, zakaj je telesna kazen tako kategorično izključena iz naših šol in ne tudi drugod?

Ali mar temnice in ječe sploh in spona pri vojaki niso telesne kazni? Kako izhajamo v šoli brez telesnih kazni, če ne moremo v poznejšem življenju?

Navadno pravijo: »Učitelj ima dovolj drugih kazni na razpolago, naj le tiste primerno uporablja, in dovzetna mladina bo storila in živela, kakor bo hotel.«

V obče je to tudi resnica, v obče se prav dobro izhaja v šoli brez telesnih kazni, a vsako pravilo ima izjeme, in naše jih ima le premnogo.

Kot novopečen učitelj, devetnajstleten mladenič, sem poučeval nekaj časa v drugem razredu neke dvorazrednice. V razredu je bilo nad 80 otrok, dečkov in deklic. Nekega dne velim II. oddelku, naj piše na tablico računsko nalogo. Vsi lepo slušajo, samo eden, skoraj štirinajstleten deček ne gane rok. Velim mu torej: »K., piši!« A on se odreže, ne da bi vstal: »Ne bom!« Na mah se obrnejo vse oči nanj in potem na mene. Stopim torej k njemu in ponovim povelje. Ponosno in odločno reče: »Ne bom!« Močno vznemirjen mu velim: »Vstani!« Odgovor: »Nočem!« — »Čakaj, boš pa po šoli pisal!« — »Ne bom.« — Iz prve tišine v šoli je nastal polagoma šum za vsakim odgovorom glasneje in glasneje. Tuintam so iskale dekliške pa tudi fantovske oči stika z upornikovimi, da bi mu pritrjevalno pokimale: »Dobro se držiš!« Pri njegovih sovrstnikih so padali kamenčki na tablice, in jasno sem bral z obrazov: »Jaz tudi ne bom pisal.« Kratko: ko bi se bil ravnal točno po § 24., bi nastal pravi punt proti meni, in jaz bi bil moral ostaviti šolo. Dovolil sem si pa izjemo in sem prisilil dečka k slušnosti; in nikdar več se ni pripetilo kaj sličnega, in dotični učenec je bil odtodaj najmarljivejši. Pri vojaki je pozneje postal četovodja, doma pa so ga sosedje posadili na županski stolec. Kaj bi pa bilo iz njega, ko bi jaz ne bil priznal § 24. izjeme?

Na drugi šoli velim nekemu odraslemu učencu, ki se je igral v klopi: »Vstani?« On se še za to ne zmeni. Ponovim torej ukaz — z istim uspehom. Rečem torej: »Pridi ven!« — »Ne grem.« Bližam se klopi, da ga potegnem iz nje. On pograbi svoje reči, gre na drugi strani iz klopi in hiti proti vratom. Komaj mu prestrežem pot ter ga primem. Iztrga se mi iz rok; moram torej zakleniti duri. On pa začne lomiti kljuko in razbijati po vratih, in zopet je imel § 24. izjemo, ki je izvrstno vplivala.

A vprašam samo: Kdo izmed starejših tovarišev in tovarišic ni že doživel sličnih in enakih dogodbov? Posebno mestni učitelji bi lahko pripovedovali marsikaj. Kdo mi ve imenovati šolo, kjer ni imel § 24. še nikdar izjeme?

Torej te izjeme so povsod potrebne in so navadno tudi jako koristne. Kaj pa hočem napraviti z dečkom, ki se mi smeje, ako ga po šoli obdržim in se še hvali: »Mi vsaj doma ne bo treba delati«, a mi vrhutega še zreže klop? Kaj s kradljivcem, ki mu dajejo starši potuho? Kajne, § 24. naj dobi izjemo.

Da, pri meni jo tudi dobi, a to je vedno jako kočljiva reč. Ne le naše šolske oblasti, ampak tudi naše sodnije se kaj rade brigajo za te izjeme, če jih potrjujejo zdravniška izpričevala, ali pa če so posledice sploh vidne. In učitelja, ki je v skrajni sili in s težkim srcem prijel za šibo, da varuje svojo avtoriteto in privede izpridene otroke k pokorščini, doleti lahko dvojna občutna kazen, ako se pritožijo zanikarni starši, ker so se njihovemu »nadebudnemu« sinčku hlačke malo pretresle.

Kazni, ki nas lahko zadenejo od šolskih oblastnij, ne bom tukaj našteval, pač pa hočem navesti dotična §§ kazenskega zakona. § 413 se glasi: Das Recht der häuslichen Zucht kann in keinem Falle bis zu Mißhandlungen ausgedehnt werden, wodurch der Gezüchtigte am Körper Schaden nimmt. Daher sind dergleichen Mißhandlungen der Eltern an ihren Kindern, der Erzieher und Lehrer an ihren Zöglingen und Schülern . . . als Übertretungen zu bestrafen.

§ 420. pa pravi: Erzieher oder Lehrer von beiderlei Geschlecht, die an ihren Kindern Mißhandlungen verüben, sind das erstemal mit Arrest von drei Tagen bis zu einem Monate zu bestrafen, im wiederholten Falle aber nebst der erstbestimmten Strafe fernerhin zu dem Lehramte oder Erziehungsgeschäfte als untauglich zu erklären.

To so ostre določbe in posebno v slučajih, kjer je prerahločutnemu sodniku že vsaka neznatna modra črtica na otroškem telesu »Mißhandlung«, zadene lahko tudi najvestnejšega učitelja kruta kazni.

Navadno se izvršuje to tako: Če dostavi zdravnik svojemu izpričevalu o vidnih znakih telesne kazni opombo, da dotične lise niso škodljive otrokovemu zdravju, takrat sodnija učitelja oprosti vsake kazni, ako pa te opombe ni, ga obsodi. Pravi sodnik v tej zadevi je torej le zdravnik in od njegove naklonjenosti je mnogokrat odvisna bodočnost učiteljeva.

Ali naj stavimo na tako nejasno tolmačenje izraza »Mißhandlung« zaradi kakšnega pokvarjenega paglavca svojo in svoje rodovine eksistenco? Ali naj pustimo, da nam tak garjav kostrun okuži vso šolo? Na začasno izključenje iz šole nam v naših navadnih razmerah niti misliti ni, ker bi s tem mnogim staršem le ustregli in bi to otrokovemu značaju le škodilo.

Da očitne upornosti v šoli ne moremo trpeti, je jasno, ravno tako pa tudi, da zaradi otroških, mnogokrat našuntanih upornežev ne bomo spravljali sebe v pogubo. Kaj naj torej storimo? Ali naj težimo po tem, da dobi palica zopet svojo nekdanjo, neomejeno pravico v šoli? Ne, tega ne storimo nikdar! Četudi je očitno, da s sedaj dovoljenimi disciplinarnimi sredstvi pri nekaterih učencih ne doženemo povoljnega uspeha, vendar nočemo palici priznati nekdanje pravice v šoli. Kaj pa potem hočemo, kaj je namen teh vrstic?

V odgovor naj navedem, kaj se je zgodilo v tem oziru drugod.

Nemško-avstrijska učiteljska zveza je v svoji spomenici o šolskem in učnem redu glede § 24. izrekla željo, da se naj tretji stavek: »Die körperliche Züchtigung ist unter allen Umständen von der Schule ausgeschlossen« — »als nicht nur überflüssig, sondern bedenklich« črta. Utemeljuje pa to svojo željo s tem, da je mladina proti telesnim poškodbam že z določbami kazenskega zakona dovolj zavarovana.

Če se ugodi tej želji, bi ne mogli učitelja disciplinirati za vsak nič, obenem pa bi se zabranilo, da bi dobil za en in tisti prestopke dve občutni kazni (po disciplinarnem in po kazenskem zakonu).

Ravnatelj Johann Drescher pa je v svojem znamenitem govoru »O vzgojni nalogi šole in oblastnij«*) pri deželni skupščini v Gradcu dne 12. sept. 1898. dokazoval, da je za zanemarjene otroke zanikrnih staršev šiba potrebna, a

*) Izšel v posebni brošuri pri Hans Wagnerju v Gradcu.

otroci se naj kaznujejo le zaradi večjih, natančno določenih pregreškov, a ne kaznuje jih naj učitelj, temveč občinski sluga, in sicer v občinski hiši ali v šolskem poslopiju v navzočnosti člana krajnega šolskega sveta in šolskega voditelja; vselej pa se morajo starši o tem obvestiti. Kjer bi pa hoteli starši otroka primerno kaznovati pred pričami v domači hiši, pa naj ne bo kazni v šoli ali v občinski hiši. Na ta način bi se najbrž tudi zabranilo tisto nezmislno in divje pretepanje otrok, ki je v nekaterih rodovinah v navadi.

Po Drescherjevem predlogu bi se torej vobče uvedlo takozvano domače kaznovanje otrok zaradi zahteve in pod nadzorstvom šole in šolskih oblastnij.

Svoje tozadevno razmotrivanje končuje Drescher z vzklikom: »O, Humanität, wohin bist du geraten? Vor lauter Humanität darf ein solcher Lump noch unsere braven Kinder verderben!«

Jasno je torej, da z besedilom § 24. ni ustrezno ne učiteljem in ne šoli, temveč zamore to znatno omejiti naše vzgojne uspehe; treba je torej preskrbeti, da se pri sestavi novega šolskega in učnega reda v tem oziru potrebno ukrene.

Dobro bi bilo, da se tudi naša dična »Zaveza« obrne z utemeljeno spomenico na naučno ministrstvo, da ustvarimo v naših šolah razmere po sedanjih življenskih potrebah in onemogočimo zavratne napade onih zverinskih staršev, ki svoje otroke navajajo in šuntajo k upornosti, da bi se učitelj izpozabil in prijel za šibo.

Pa tudi okrajna učiteljska društva naj pretresajo to vprašanje, ter prijavijo svoja mnenja in svoje predloge »Zavezi«, da jih primerno uporabi.

Bodimo odkriti in iskreni, ter ne slepimo sebe in javnosti!

Pri tej priliki naj bi »Zaveza« primernim potom tudi preskrbela, da natančno določijo, kaj naj razumemo pod izrazom »Mißhandlung«, zakaj za navadno tepenje s šibo pač ne more veljati kruta določba § 420. kaz. zak., a vendar kaznuje sodnija često tudi take malenkostne prestopke, dasi ima ona opraviti le z »Mißhandlungen.«

§ § §.

Opomba uredništva: Treba bi iskati krivcev npravne pokvarjenosti mladine in potem najprej te najstrožje kaznovati. Največkrat je vzrok popačenih otrok nemarna vzgoja in lahkomiselnost staršev, zato bi morala tudi te zadeti prva in občutna kazni. Najprej torej palice tistim, ki so je najbolj potrebni!

Ljudsko šolstvo v državnem zboru.

Dne 1. in 2. t. m. je prišla v proračunskem odseku v razpravo točka »Ljudsko šolstvo«.

Posl. Hofmann-Wellenhof je opozarjal na žalostno vlogo, ki jo igra avstrijska državna uprava glede svojih dolžnosti za ljudsko šolstvo. Govoril je obširno o željah ljudskega učiteljstva ter zahteval, da izboljšajo gmotno stanje. Naposled je poudarjal, da primanjkuje na Štajerskem učiteljic.

Posl. Malfatti je tožil, da izkazuje tudi letošnji proračun 30.000 K za povzdigo nemškega šolstva v italijanskem delu Tirolske. To je dokaz germanizatorskega stremjenja avstrijske vlade.